

Р.В. Харковенко

РОЗРОБКА МАГІСТЕРСЬКИХ ПРОГРАМ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова

Ключові слова: *євроінтеграція, вища медична освіта, магістерська програма.*

Проаналізовано ефективність впровадження та застосування європейських підходів підготовки лікарів в Україні. Виявлено основні перешкоди на шляху впровадження магістерських програм європейського зразка у вищих медичних закладах України.

Разработка магистерских программ в контексте интеграции медицинского образования в европейское пространство

Р.В. Харковенко

Проанализирована эффективность внедрения и использования европейских подходов к подготовке врачей в Украине. Выявлены основные преграды к внедрению магистерских программ европейского уровня в высших медицинских учреждениях Украины.

Ключевые слова: *евроинтеграция, высшее медицинское образование, магистерская программа.*

Designing and development of Master`s programme in context of integration of medical education into the European space

R.V. Kharkovenko

The effectiveness of introduction and usage of European approaches to the doctors` training in Ukraine was analyzed. The basic barriers towards the introduction of Master`s degree programme of European level in higher medical educational establishments of Ukraine were revealed.

Key words: *European integration, higher medical education, master`s program.*

Проголошення Україною курсу на євроінтеграцію вимагає високої якості підготовки лікарів згідно з міжнародними стандартами з метою підвищення фахового рівня медичного персоналу, зростання конкурентоздатності вітчизняної вищої медичної освіти [1]. Процес об'єднання Європи супроводжується розробкою єдиних критеріїв та стандартів у всіх сферах, в тому числі й освітній. Як приклад, запровадження єдиної європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС). Водночас, кожен навчальний заклад у країнах ЄС використовує свої методології та підходи організації навчання, при реалізації основних принципів та положень ЄКТС [2,3]. 2010 рік визнано країнами-учасниками Болонського процесу роком завершення побудови Європейського простору вищої освіти (ЄПВО). Водночас, комюніке, прийняті міністрами освіти в Льовені/Лувеня-Ньов 2009 року [4] та Будапешті/Відні 2010 р. [5], зазначили, що засади Болонського процесу ще не реалізовано повністю, тому прийнято рішення про продовження створення ЄПВО до 2020 р. Болонські реформи вищої освіти однозначно змінили обличчя в Європі – йшлося у комюніке 2012 р. в Бухаресті [6].

МЕТА РОБОТИ

Проаналізувати ефективність впровадження та застосування європейських підходів підготовки лікарів в Україні, окреслити основні перешкоди на шляху впровадження магістерських програм європейського зразка у вищих медичних закладах України.

Україна офіційно приєдналась до Болонського процесу в 2005 році. Відтоді у вищих медичних навчальних закладах (ВМНЗ) запроваджено кредитно-модульну систему організації навчального процесу і рейтингову систему оцінювання згідно з наказами МОЗ України, Навчальним планом підго-

товки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» кваліфікації «лікар». У 2008 закладено фундамент реформ вітчизняної вищої медичної школи у вигляді Концепції реформування системи підготовки лікарів в Україні та введення її у відповідність до потреб ринку праці й вимог ЄС, що трансформувалась у програму розвитку вищої медичної освіти до 2015 року [7,8].

Підготовка фахівців медичної галузі в країнах-членах ЄС підпадає під чотири основні нормативно-правові документи [9]: Регламент № 1612/68 від 15.10.1968 р. «Про свободу пересування кадрів трудових ресурсів по території Співтовариства», «Болонська декларація» (1999 р.), Директива 2005/36/ЄС про визнання професійної кваліфікації (2005 р.), Лісабонська конвенція ETS 165 (2008р.). Згідно з наказом МОН України № 493 від 16.10.09 та листом МОН України № 1/9-119 від 26.02.10 у всіх ВНЗ України запроваджена ЄКТС. Відтепер, основними документами для ВНЗ є Каталог курсів, Аплікаційна форма студента, Угода про навчання, Угода про практичну підготовку та зобов'язання про якість, Академічна довідка, Додаток до диплома європейського зразка [10].

Впровадження ЄКТС та принципів Болонської системи вимагає адаптації та уніфікації навчальних програм як на додипломному, так і післядипломному рівнях. Адже сьогодні існують ряд протиріч і невідповідностей у навчальних програмах ВМНЗ, які, на нашу думку [11], не дозволяють вітчизняним студентам інтегруватись не тільки в рамках Європейських, але й українських ВМНЗ. Для вирішення проблеми пропонуємо такі кроки: впровадити єдиний критерій урахування обсягу знань і трудомісткості навчальної роботи – заліковий кредит; забезпечити можливість продо-

вжувати навчання в іншому ВМНЗ ЄПВО без втрати кредитів, створення спільних програм навчально-методичного характеру, забезпечити визнання кваліфікацій українських ВМНЗ на території будь-якої Європейської країни (для цього необхідно видавати уніфікований додаток до диплома, рекомендованого ЮНЕСКО, або видавати всім студентам разом з національним дипломом міжнародний диплом єдиного для Європи зразка). На початку XXI століття МОН розроблено додаток до диплома європейського зразка, який планували видавати за бажанням студента. Оскільки у рамках Болонського процесу задекларовано видачу такого документа безкоштовно усім студентам, актуальним є питання фінансових витрат для досягнення цієї мети [12].

Складнощами на шляху створення нових навчальних програм європейського зразка є те, що на сьогодні українська медицина має змішану систему підготовки – спеціаліст на дипломному рівні, інтерн на післядипломному, паралельно з інтернатурою – можливість проходження магістратури з обраної спеціальності. Тобто, з інтеграцією до Європейської системи постала проблема введення принципів англо-саксонської моделі освіти, а саме рівнів бакалавра та магістра. На думку Ю.В. Вороненко та співавт. [13], закордонна модель підготовки лікаря «бакалавр – магістр – лікар-резидент» прямо не транспонується на українську модель «спеціаліст – інтерн». Вчені вважають, що основною проблемою є відсутність однозначного трактування, хто такий магістр і на якій фазі медичної освіти (дипломній чи післядипломній) його потрібно готувати. При ініціюванні моделі, згідно з якою бакалавр і магістр навчатимуться на дипломному етапі, постає проблема, де зможе працювати бакалавр з медицини, якщо він не продовжуватиме навчання в магістратурі. Крім того, закінчену освіту лікар набуває лише після завершення інтернатури.

Отже, навіть після отримання диплома магістра на дипломній фазі молодий фахівець не може працювати за спеціальністю. Він повинен пройти ще навчання в інтернатурі, що традиційно належить до післядипломного етапу навчання. Водночас, перехід від дипломної до післядипломної фази супроводжується подальшим розділенням чотирьох спеціальностей дипломної підготовки на більш ніж 30 спеціальностей в інтернатурі. Якщо буде прийнята модель, згідно з якою магістр – це вже спеціалізація на післядипломному етапі, а дипломну фазу завершують бакалаври, вона також відрізнятиметься від європейської.

Медицина є однією з найбільш регульованих сфер Директиви ЄС 2005/36/ЄС, що є обов'язковою для виконання всіма країнами-членами ЄС. Згідно з даним документом, науковий ступінь в сфері медицини потребує шести років і 5500 годин (360 кредитів ECTS). Деякі країни-члени ЄС запровадили єдиний шестирічний цикл, інші обрали 4 роки для бакалаврської програми, залишаючи 2 останні роки для магістрів. У жодній країні ЄС ступінь бакалавра не дає випускнику права практикувати медицину [9]. У європейських країнах, на відміну від України, здобуття наукового ступеня можливе тільки після завершення магістратури. Крім того, в Україні в післядипломній медичній освіті не затверджено

кількісне визначення кредитів. Основним галузевим нормативним документом для післядипломної підготовки лікарів є наказ МОЗ України від 22.07.1993 р. №166 «Про подальше удосконалення системи післядипломної підготовки лікарів/провізорів», а підготовка магістрів медицини регламентується «Тимчасовими правилами прийому до магістратури в медичних вищих навчальних закладах», затвердженими наказом МОЗ України «Про впровадження підготовки магістрів медицини у медичних вищих навчальних закладах» від 09.07.1993 р. №157 зі змінами та доповненнями. Згідно з Постановою Кабінету міністрів України №787 від 27.08.2010 р. «Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра» та наказу Міністерства освіти і науки України № 1067 від 09.11.2010 р., з 2011/2012 навчального року вводиться в дію перелік спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вишах України за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра.

Організація післядипломної медичної освіти з урахуванням компетенцій являє собою недостатньо відпрацьований напрямок у вітчизняній охороні здоров'я. Формат подання компетенцій не дає можливості відобразити їх якісні характеристики залежно від освітньо-кваліфікаційного рівня. Залишилась не адаптованою до Європейської і вітчизняна система наукових ступенів і звань [13].

Отже, вимоги сьогодення зумовлюють необхідність модернізації медичної освіти в Україні та запозичення європейського досвіду, участь у спільних міжнародних міжуніверситетських програмах обміну та проектах з метою гармонізації магістерських програм українських ВМНЗ. Позитивним прикладом може бути визнання кредитів, що вже працює в рамках програми «Erasmus» (європейська програма сприяння мобільності студентів). Студент підписує угоду про навчання зі своїм університетом (університетом, що надсилає студента) та університетом, який приймає цього студента. Університети також підписують двосторонні угоди. Теми, зазначені у договорі про навчання, вносяться до сертифікату студента [9].

Ефективним «помічником» для інтеграції ВМНЗ у ЄПВО є програма TEMPUS, тобто освітня програма Європейського Союзу, яка підтримує модернізацію системи вищої освіти та створює простір для співпраці в країнах-партнерах ЄС через університетські проекти. Вона спрямована на добровільне наближення систем вищої освіти в країнах-партнерах до здобутків розвитку вищої освіти в країнах ЄС, а також пропагує підхід міжособистісної співпраці. В одному з таких проектів бере участь ВНМУ ім. М.І. Пирогова.

Проект HUMAN Security (Environment, quality of food, public health and society) on Territories Contaminated by Radioactive Agents – Безпека людини (оточуюче середовище, якість продуктів харчування, здоров'я населення та суспільство) на територіях, забруднених радіоактивними речовинами фінансуватиметься за підтримки Європейської Комісії за результатами відбору 2012 року. Основна мета проекту полягає у розробці міждисциплінарних магіс-

терських і докторських програм (PhD) у галузі безпеки населення, що мешкає на територіях, які постраждали від аварій на ядерних об'єктах, заводах з переробки ядерних відходів, в рамках наступних спеціальностей: «Безпека людини та зовнішнє середовище» (спеціальність «Екологія та зовнішнє середовище»), «Якість продуктів харчування та безпека людини» (спеціальності, що мають відношення до контролю якості харчів), «Здоров'я населення і безпека людини» (медичні спеціальності) а також «Безпека людини і сіспульство» (спеціальності з політології та соціології).

ВИСНОВКИ

Проголошення Україною курсу на євроінтеграцію вимагає підвищення якості підготовки лікарів згідно з міжнародними стандартами.

Україна активізувала інтеграцію в європейській освітній медичний простір в 2005 році після підписання Болонської угоди.

Підготовка фахівців медичної галузі в країнах-членах ЄС підпадає під чотири основні нормативно-правові документи, з яких Україна підписала лише один.

МОЗ України системно проводить адаптацію та гармонізацію додипломної підготовки лікарів шляхом запровадження єдиної європейської кредитно-трансферної системи та оновлення законодавчої бази.

Впровадження магістерських програм європейського зразка нині має ряд перешкод, основні з них: неповна відповідність вищої медичної освіти стандартам ЄС, впровадження ЄКТС лише на додипломному етапі, а підготовка магістрів залишається на післядипломному рівні і лише за спеціальностями інтернатури, відсутність затверженого кількісного визначення кредитів на післядипломному етапі, невідповідність наукових ступенів та освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Одним із шляхів вирішення проблеми є розробка експериментальних магістерських програм у рамках міжуніверситетських міжнародних проектів, що підтримуються ЄС.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мосійчук М.С. Вплив євроінтеграційних процесів на розвиток вищої медичної освіти / М.С. Мосійчук // Медична освіта. – 2013. – №2. – С. 9–13.
2. Мороз В.М. Рішення проблемних питань при впровадженні основних положень ЄКТС у ВНМУ ім. М.І. Пирогова / В.М. Мороз, Ю.Й. Гумінський, Л.В. Фоміна [та ін.] // Медична освіта. – 2013. – №2. – С. 40–43.
3. Комюніке Конференції Міністрів країн Європи, відповідальних за сферу вищої освіти (Лондон, 16–19 травня 2007 року). – 2008. – Кн. 4: Основні засади розвитку вищої освіти України. – С. 24–30.
4. Комюніке Конференції Міністрів країн Європи, відповідальних за сферу вищої освіти (Льовен/Лювен–ляНьов, 28–29 квітня 2009 року). – Режим доступу: www.mon.gov.ua
5. Комюніке Конференції Міністрів країн Європи, відповідальних за сферу вищої освіти (Будапешт/Відень, 11–12 березня 2010 року). – Режим доступу: www.mon.gov.ua
6. Комюніке Конференції Міністрів країн Європи, відповідальних за сферу вищої освіти (Бухарест, 26–28 квітня 2012 року). – Режим доступу: www.tempus.org.ua
7. Наказ МОЗ України від 12.09.2008 № 522/51 Про затвердження Концепції розвитку вищої медичної освіти в Україні. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc>
8. Програма розвитку вищої медичної освіти до 2015 року – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_201012227_p.html
9. Роль управління кадровими ресурсами у покращенні результатів діяльності системи охорони здоров'я України / Посібник підготовлено в рамках проекту Європейського Союзу «Сприяння реформі вторинної медичної допомоги в Україні». – К., 2009. – 72 с.
10. Довідник користувача ЄКТС 2009. Брюссель, 6 лютого 2009 р. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/ects/guide_en.pdf
11. Кресюн В.Й. Основні напрямки вдосконалення та уніфікації програми навчання студентів в рамках КМСОНП/В.Й. Кресюн, Д.Ю. Андронов, К.Ф. Шемонаєва // ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет ім. І.Я. Горбачевського»: Мат. Х ювілейної Всеукраїнської навчально-наукової конференції з міжнародною участю «Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих медичних навчальних закладах України на новому етапі» (18–19 квітня 2013 р.). – Ч. 1.
12. Аветіков Д.С. Проблеми системи вищої медичної освіти в Україні на шляху до європейської інтеграції Д.С. Аветіков [та ін.] // ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет ім. І.Я. Горбачевського»: Мат. Х ювілейної Всеукраїнської навчально-наукової конференції з міжнародною участю: «Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих медичних навчальних закладах України на новому етапі» (18–19 квітня 2013 р.). – Ч. 1. – С. 188–190.
13. Концептуальні питання розробки стандартів вищої освіти для підготовки лікарів / Ю.В. Вороненко, Ю.П. Вдовиченко, О.П. Мінцер [та ін.] // Медична освіта. – 2012. – №2. – С. 31–34.

Відомості про авторів:

Харковенко Р.В., к. мед. н., доцент каф. соціальної медицини та організації охорони здоров'я ВНМУ ім. М.І. Пирогова.

Поступила в редакцію 15.05.2013 г.